

Euskal preso eta iheslari politikoak

Jendetza espero dute Bilbon, urtarrilaren 7an

“Euskal Herria: aterabide demokratikoa orain” izan zen abenduaren 10ean Baionako karrketan ibili zen jendearen lema. Preso eta iheslariak manifestarien sostengua ukan zuten. Urtarrilaren 7an, berriz, Bilboko kaleetan iragarritako manifestazioa kolosala izango ei da.

MIKEL ASURMENDI

GARAI POLITIKO BERRIAN GAUDE. Preso eta iheslari politikoaren aldeko sostenguak lehentasuna hartu du normalizazio politikoaren bidean. Aro honen lekuko ditugu iragan abenduan plazaratu eta kaleratutako ekimen ugari –Ipar nahiz Hego Euskal Herrian–. Baionako karrketan 4.000 lagunek Euskal Herriak irtenbide demokratikoa behar duela aldarrikatu zuten. Manifestazioan, presoek eta iheslariak eskubideak bermatzea berebizikoa dela adierazi zuten ozenki.

Oro har, abenduan, hainbat herritan manifestazioak izateaz bestera, preso eta iheslariaren aldeko itxialdiak eta baraualdiak izan dira tokian tokian. Barañainen, adibidez, jendeak bertako Julian Retegi frontoia bete zuen presoek sakabanaketaren amaiera eskatuz. Halaber, preso izandako 400 lagunek agerraldia egin zuten Azpeitiko Izarraitz frontoian, “Euskal Preso eta Iheslariak Etxera” aldarrikatuz. Herritar hauen guztien iritziz, Espainiako eta Frantziako gobernuak presoek dispersioarekin amaitzea lehen –eta funtsezko– urratsa litzateke normalizazio politikoaren prozesua egonkortzeko.

Alta bada, horiek horrela, prozesuarekiko jarrera ez da aldatu Espainiako zein Frantziako estatuaren alde. Esate baterako, Baionako manifestazioaren biharamunean, polizia frantsesak Josu Esparza iheslaria Espainiaratu zuen “euroagindua” aplikatuz. Halaber, poliziak

berak Intza Oxandabaratz eta Julen Mujika herritarrak espetxeratu zituen. Adibideak besterik ez dira.

Gernikako adierazpena sinatu duten alderdiek, hala nola Aieteko Adierazpenarekin bat egin duten alderdi, sindikatu eta gizarte eragileek bat egin dute presoek aldeko eskubideak betetzeko nahia eta behararekin. Areago, esate baterako, Patxi Lopez lehendakariak eta Nafarroako alderdi sozialistak presoekin malguago izatea eskatu diote PPko Mariano Rajoy buru duen Espainiako Gobernu berriari.

Bien bitartean, Euskal Preso Politikoen Kolektiboa (EPPK) aipatutako alderdi, talde eta eragile politikoek hartutako konpromisoiari batu zaio. Preso bakoitzak Euskal Herriaren elkartzeko eskaera egingo zuela esan du Kolektiboak. Presoek

prozesuan egin beharreko ekarpena egin ahal izateko Euskal Herrian batuta egotea nahi dute, prozesua bideratzeko landu beharreko ildo politikoa zehazteko.

Eragileak eragile, taldeak talde, “Egin dezagun bidea” taldeak aurrea hartu du. Hil honen 7an manifestazio eskerga itxaron da Bilboko kaleetan. Espetxe politika aldatzeko lehen urratsa bezala jotzen dute deitzaileek. Manifestazioa kolosala izango ei da. Hala dio lema. 10.000 atxikimendu baino gehiago jaso du deialdiak dagoeneko. Jende osteak Bilboko karririk beteko dituzte modu kolosalean.

Anartean, guhaurek, preso izatearen esperientzia eta presoek mundua ezagutzen duen abokatu baten lekukotasunak bildu ditugu hurrengo lau orrietan. ■



JON URBE / ARGAZKI PRESS

400 preso ohi preso eta iheslariaren alde agertu ziren Azpeitian.

Estanis Lopez Agiriano, preso politiko ohia

“Etorkizuna ez da samurra, baina bai itxaropentsua”

“**CARABANCHEL, ALCALA ETA HERRERAN** bi urte eman nituen. 1987ko sakabanaketaren ondoren Castellonera eramán ninduten, iazko maiatzera arte. 12 bat preso geunden, beti bereziak, 2-3 lagun modulu bakoitzean. Sentimendu onak eta oso garratzak gorde ditut: kidetasuna eta elkartasuna jaso ditut, baina errepresio handia eta une txarrak ere bai –Aljeriako, Lizarra-Garaziko eta Loiolako su-etenen ondoren bereziki–. Eguneke 20 ordu ziegan bakarrik egoten ginen –eta gaur hala dira ere–. Moduluetatik patiora jaisten ginen goizean, kirol pixka bat egin, lagunene arteko solasa izan, eta –otorduak tarteko– ziegara berriz ere: irakurri eta nork bere ametsak bizi zituen. 1996an, oraingo neskalaguna ezagutu nuen. Basauriko Santi Diaz Uriarte presoaren tutoretza lana egiten zuen orduan. Pedagogia ikasi zuen Santik. Zoritxarrez, kartzelatik atera eta minbiziak eramán zuen. Bikotekide izateak laguntza handia ekarri dit. Halaber, atera ondoren harrera hunkigarria izan nuen. Ezin esanezkoa da horrek sortzen dizkizun poztasuna eta urduritasuna. Jende asko bildu zen karrikan, jende anitza, politikoki denak ez datoz guztiz bat zurekin, baina horiek ere harrera egin dizutela sentitzea handia da.

KALEAN ZAUDE, BAINA EZ DA SAMURRA, dena da berria, ez duzu zure burua aurkitzen. Lehen hilabeteetan burua espetxean duzu. Kartzelan “dena” egina duzu: ordu berean lo, ordu berean jan... Kanpoan kaosa da: gaur ordu batean bazkaldu edo afaltzen duzu, bihar beste batean, dena presaka egiten da, denak presaka doaz. Arrotza sentitzen zara. Teknologiaren eragina izugarria



“Oiartzungo Estanis Lopezek 25 urte eman ditu espetxean: 1986tik 2011ko maiatzera arte”.

da: mugikorrek, Internet... Gauza askok harritu naute. Treneko biletea hartu nuen lehen aldian ez nuen asma-tu. Oiartzun bera ere lehen biziagoa zen, orain hotzago da. Duela 25 urtekoarekin alderatuz, jendeak beste lehentasunak ditu. Gizartea aldatu da, bai onerako bai txarrerako. Egunerokotasuna asko jaitsi da, tristeago da bizimodua. Kaosa nagusitu da, kotxeen eta bideetako abiadura. 25 urteren ondoren Eguberriak etxean pasa ditut, eta bereziki, gurasoekin egotea polita da. Baina burua barruan daukazu.

ESPEXERATU NINDUTENEAN, 19 URTE NITUELA, igeltserotzan ari nintzen. Lanbide heziketa ikasi nuen. Orduan krisi garaia zen, eta hala da orain ere. Aurreko garai “oparo” hori izugarria izan dela sentitu dugu barrutik: kotxe eta etxea handiak... Jendeak bat baino gehiago du gainera. Handikien modura ibili da jendea. Oraingo egoera ez da goxoa, baina aberatsak ez garelako jabetzeko egokia da nik uste. 44 urte ditut. Preso ohi batentzat lan mundua are zailagoa da, lanik ez dago eta gazteak oso prestatuta daude. Prekaritate izugarria dago. Lagunak ondoan ditugu eta eskerrak. Kartzelatik atera garenok talde bat osatu dugu preso ohiei lagundu aldera. Ikasketak bideratzeko, lana bilatzeko... Elkartasuna badago, baina denok ez dugu elkartasun berbera. Nik anaia-arreben eta neskalagunaren aldetik laguntza handia jaso dut, Oiartzungo lagunena ere bai. Hil honen 2an basogintzan hasiko naiz lanean.

PROZESU EZBERDINAK BIZI IZAN DITUGU, eta bakoitzak bere berezitasunak izan ditu. Zentzu horretan, hona ekarri gaituen bidea ongi urratu dela uste dut. Egia da, bidean bide, ezker abertzalea mugatua geratu dela, baina gaur egun bidea zabaltzen ari da, eta beharrezkoa da. Hartara jende gehiago etorri da oraingo prozesura. Etorkizuna ez da samurra, baina bai itxaropentsua. Ikuspegi ezberdinak izango dira aurrera egiteko, baina gauzak garbi daude, hartutako bidean ez dago atzera egiterik, aurrera goaz.

OSO ILUSIONATUA NAGO BIZI DUGUN UNE POLITIKOAREKIN. Indarra badago. Jendearen aldetik ere behar bat dago prozesu hau aurrera eramateko. EPPK-k agiri bat aurkeztu du berriki, aipatutako bideari heltzeko prest dagoela dio Kolektiboak. Gaur egun espetxe egoera ez da aldatu halere, aurreko prozesuetan bezalatsu daude presoak. Kartzeletako egoerak ez dira aldatu, nik dakidanez. Baina ilusioa izugarria da, epe erdi batean gauzak aldatu daitezkeelako. Kanpoan eta herrietan ere berdin. Bilboko manifestaziorako kartelak dioten bezala: *Kolosala izango da*. Jende anitz izango da, azken urteetan mugitu den jende multzoa baino handiagoa. Zentzu horretan Bilbora joateko animatzen dut jendea. Presoak eta iheslariak gogoan izateko, Euskal Herrian eta etxean behar ditugulako”.

Jon Enparantza

«Amnistiaz hitz egin behar da, kontzeptuan sakondu aldera»

Donostia, 1968. Antigua auzokoa da. Euskal preso politikoaren abokatu ezaguna. Iragan urteetan bederatz hila eman ditu preso, ETAko kide izatearen akusaziopean. Beraren aurkako karguek indarrean jarraitzen dutela adierazi digu. Hernaniko bulegoan hartu gaitu.

JON ENPARANTZA ABOKATUAREKIN izandako solasaldiaren azken hitzak dira honako hauek, etorkizun politiko hurbilaz galdetutakoan: “Ez dakit. Ikusteko dago gobernu berriaren jarrera. Mariano Rajoy zuhur ari da. Itxuraz, modu sakonagoan hartu nahi du euskal afera. Gobernu berriak kristoren ‘pastela’ dauka: krisi ekonomikoa, estatua egokitu beharra... Ziur aski, diseinu politiko osoa prestatzen ari dira. Zein erabaki hartuko duten? Euskal gatazkari dagokionez, aurreko gobernuak baino baldintza hobeak ditu honek. Gobernu ohiaren praktika mugatua izan da oso: agian ezin izan du, baina nahia ere ez du agertu. Ausardiarik ez du izan PSOEk”.

Nolakoa da uneon, Espainiako Botere Judizialaren jarduerak?

Azkeneko urte honetan gertaera politikoak abiadura handiz eman dira, baina gure eremuan –eremu edo botere judizialean– aldaketa positiborik ez da izan. Egoerak berdin jarraitzen du. Espainiako Botere Judizialaren abiapuntuan bere independentzia eskasa dago. Normalean, botere politikoak, botere exekutiboak, justizian presionatzen du. Espainia horren adibide garbiena da. Horrek ez du esan nahi beste estatuetan ematen ez denik, presio politikoak beti dago administrazio judizialaren aurrean. Espainian baina, euskal afera dela medio, arazo areagotu egiten da. Espainian zuzenbide estatua dagoenik ezin da ukatu, baina berau demokratikoa denik oso kuestionatua da. Justizia



DANI BLANCO

“Prozesuan presoek kaleratzeaz eta iheslarien bueltatzeaz gain –guztiena, ez parte bat geratuz iraganean bezala– funtsezkoa da gatazkaren erroei heltzea”.

administrazioaren abiapuntua eskasa da, estatu arrazoia nagusitzen denean, jarrera ez demokratikoa agerikoa da.

Epailen artean, justizia elkarrekin, ba al dago jarrera berririk aro berriaren aurrean?

Ez, edo gauza gutxi, tamalez. Zentzu horretan komeni da gogoratzea, Garzonek judizializatu zuen “dena ETA da” teoria polizialaren kontra epaile batzuk agertu zirela. 4. Sekzio epaile hauek teoria horren kontrako erabaki judizial batzuk ere hartu zituzten. Auzitegi Nazionala bunker bat da, gotorleku bilakatu da. Finean, gaitz bat da. Batzuetan,

botere eta administrazio judizialean ahots batzuk altxatu dira, baina makinaria hori desaktibatzen borondate politiko beharko da. Hemendik aurrera, agian, ahots batzuk entzungo dira egoera politiko berria dela-eta.

Europako esparru judizialean, berriz, jarrera berririk bai?

Momentuz han ere ez. ETAren azken su-eten iraunkorretik eta behin betiko su-etena bitartean, gobernu aldaketa garaia izan da. Gobernu berriak agian denbora behar du. Ziur aski, Espainiako egoera politikoak egonkortzen bada, jarrerak aldatuko dira nazioartean.



"Entzutegi Nazionala bunker bat da, gotorleku bilakatu da. Finean, gaitz bat da".

Azken urteetan, Espainiako Gobernuaren kontrako erabaki judizial batzuk eman dira Strasburgon. Baina, funtsean, hango justizia Espainiako botere politiko judizialarekin lerrotatu da. Pentsatu nahi dut, Aieteko Adierazpenak eragin politikoa izango duela.

Egoera politiko-judiziala desaktibatu daiteke? Nola?

Indargabetuz. Auzitegi Gorenak lehen aktibatu zuena kolpe batez desaktibatuz. Noski, ez da erraza, azken 30 urteetan zuzenbidearen teoria eta aplikazioa mutur-muturrera eraman dituzte, ikuspegi errepresiboaren mugaraino. Hain absurdua da, ezen, kasu batzuetan zigor osoa lehenago betetzen dela zigor kondizionala baino. Gure kasuan, egoera muturreko hori 73 presori aplikatu zaie. Horietatik 49 kondena amaituta, bahituta dituzte.

Parot doktrinaz ari zara.

Bai. *Parot doktrinaz* baino, Espainiako Auzitegi Gorenaren doktrinaz. Kasu gehienetan, zigorra beteta eta

kalera irteteko unean, presoek bezperan adierazten zaie doktrina aplikatuko zaiela. 20-25 urte bete ondoren, beste 10 urte gehitzen zaizkie. Hori oso larria da. Presoen kolektiboak jaso duen zigor gogorrena da. 2006an Auzitegi Konstituzionalak jarri zuen indarrean neurri hori *de facto* Loiolako prozesua pil-pilean zegoela. Bizi arteko zigorra da. Irizpide berri hori zuzenbidearen kontrakoa da guztiz. Noski kontestu politiko batean indarrean jarri zuten eta helburua bete dute. Eskandalu izugarria da, orain gutxi Auzitegi Konstituzionalak berak, nonbait interpelatua sentituta, "*todavía es pronto para tratar el fondo*" esan du!

Alegia...

Gu, abokatuok, testuinguru horretan ari gara, askatasun izapideak egiten. Baina hauek ez dira berriak. Baldintzapeko eskaerak aspaldikoak dira. 2003ko legea berriro ondoren, hainbeste zorrotu eta hain urrun eraman zutenenez, zirrikiturik ez dago legea bera aplikatzeko, presoak baldintzapean ateratzeko damutu gabe. Baldintzapean ateratzeko, hirugarren graduan egon behar du presoak, denboraren hiru laurdenak beteta eta "jarrera ona" izan. "*Buena conducta*" delakoa aplikatzean, espetxe administrazioak arbitrarioki edo diskrezionalki jokutzen du. Zer ote da "*buena conducta*"? Izan ere, jarrera on horretan "*responsabilidad civil, colaboración, repudio, perdón...*" kontzeptuak sartu dituzte-eta.

Preso gaixoen egoera berriz nola kudeatzen duzue uneon?

Berdin-berdin. Gatazka armatuak eragindako ibilbidean, makinaria errepresio juridikoa hainbeste garatu dutenez, preso gaixoekin ere berdin jokatu dute. Guk, legeak dioenari jarraikiz, presoaren baldintzapeko

askatasuna eskatu ohi dugu. Espetxe sisteman badago irizpide bat: malgutasuna. Egoera ezberdinen aurrean modu ezberdinez aplikatzeko. Espetxe arinduarekin egin dute, askatasun kondizionala aplikatu ordez. Halere, askatasuna kondizionala ez emateko baldintza zorrotzak asmatu dituzte. Beraiek sortutako amaraun juridiko hori desegitea arazoa bilaka dakieke orain, edo aitzakia.

(...)

Gainera, preso gaixo larriez gain badago beste multzo handia. Adinez nagusiak dira, espetxe denbora luzea daramate. Preso batzuek 70 urte inguru dauzkate, 20 urte luze daramatzate barruan. Gaixo-gaixo izan gabe egoera larriak bizitakoak. Kolektiboarentzat premiazkoa da muturreko egoeran aurkitzen diren kideak kaleratzea. Eta horretara datoz, une politiko esanguratsu honetan azken hiletako ekimenak.

Euskal Herrian batzeko eskaera egin du EPPK-ko preso bakoitzak. Zer iritzi duzu erabaki horretaz?

EPPK-k azken agirian dioenez, eztabaida prozesu bati heldu dio. Egoera politiko eta estrategia lantzeko erabakia hartu dute eurek ere. Askotan esan dute, Kolektiboak gatazka politikoaren parte eta ondorioa den heinean, presoek konponbide demokratikoaren parte aktiboa izan behar dutela. Bere kokapena berriro eta eguneratzeko asmoz ari dira. Kontestu horretan planteatu da eskaera orain, gaixo eta baldintzapean daudenen kaleratzea sustatzeko, Auzitegi Goreneko doktrina indargabetu aldera, baita Euskal Herrira presoak ekartzeko ere.

Artean, bi estatuen jazarpen jarrerak indarrean segitzen du.

Ez da erraza hori eramatea, noski. Ezker abertzalearen erabakiak astindu handia ekarri du politikagintzara. Euskal Herrian ematen ari diren urratsak barneratzea ez bada erraza, pentsa 1.000 kilometrorra preso dagoen batentzat. Prozesu ezberdinak bizi izan ditugu lehenago ere, definizio edo diseinu ezberdinak izan dituzte. Oraingo honek aurreko bien jokabideak jasotzen ditu, oraingo prozesua

aurrekoen esperientzien bidez ari da garatzen. Ezker abertzalea legez kanpo eta zokoratua izatetik ateratzen ari da. 10 urteren ondoren indar handiz plazaratu da. Itxaropenak handiak dira. Azken bisitetan harreman estua garatu dugu presoekin, eta euren ilusioa eta interesa jaso ditugu. Baina, beste aldean ez dago ezer ordainean, alderantziz: egurra, euroaginduak, estradizioak, aurreko bi urteetan torturaren bidez izugarrizko sarraskiak egin dituzte. Errealitatea hori da, ilusioa bai, baina oinak lurrean dituzte presoek.

Bilbora deitutako euren aldeko manifestazioa kolosala izango omen da.

Lan handia egiten ari dira, leloak erakarrira hasteko. Manifestazioak eragile politikoak mugiarazi behar ditu gobernuetan eragiteko. Ez da testimonio hutsean geratu behar, presio eraginkorra garatu behar da.

Ez zaitut oso baikor ikusten.

Bai. Optimista naiz. Garai politikoak indartsua da. Azken hauteskundetako emaitzak prozesua bultzatzeko lagungarriak izan dira. Indarren berreskuratzeko modukoa izan da. Indarrak batu behar dira beste alde mugiarazteko. Prozesuaren diseinua aldebakarrekoa da hastapenetik, beraz, beste alde behartu behar duzu presoen gaian nahiz auzi politikoan bere jarrera alda dezan. Estatuaren borondate ezak hautu estrategikoa blokeatu ez dezan. Aurreko prozesu politikoetatik desberdintasuna ere presoan auziaren kokapenean dago. Ezker abertzaleak lehen planoan jarri du presoen gaia. Orain

arte bestelakoa izan da, agian preso-en gaiak gai politikoak desitxuratzen zuelako. Une honetan, bi planoak jarri dira mahai gainean, preso-en gaian urratsak eman ahala bestea elikatzeke.

Eusko Jaurlaritzako Idoia Mendia eledunak, presoek eragindako mina aitortu behar dutela esan du.

Garbiago hitz egin beharko luke. Zein da presoek sortu duten mina? Nori? ETari buruz ari da?

“ETAkoa ez den preso asko dago. Zer kalte egin diote gizarteari?”

Presoak ETAkoak direla esan du.

Eztabaida interesgarria da. Horren bueltan ari dira. ETak kalteak sortu dituela ez dago dudarik. ETak berak onartu du hori beti, eta ardura politikoak ere bere gain hartu du, bere helburuetan asmatu duenean eta asmatu ez duenean. Eta gogor ordaintzen ari dira ETAkideak, beste aldeak ez bezala, egindako krimen guztiengatik. Preso asko dago ez dena ETAkoa. Zer kalte egin diete presoek gizarteari? Alderantziz galdetu daiteke: presoek zer kalte sortu zaie oraingo legedia aplikatutakoan? Dispersioetik hasita. Espetxe politikak hildako ugari utzi dizkio euskal gizarteari, horretaz ari ote zen Mendia? Eta erantzukizunak?

Gernikako adierazpenean amnistia aipatzen da. Nola ulertu behar da Amnistia gaur egun, zure ustez?

Gaia interesgarria da guretzat ere, denontzat. Batzuetan ez dugu asmatzen hitzen erabilpenean. 1977an Amnistia Legea aplikatu zenetik denbora asko pasa da. Esan dezagun ENAMek ez zuela ontzat eman amnistia, indultu moduko bat izan zen, barkamena. Gauden egoerara iritsi gara. Amnistia etimologikoki amnesia da, ahanztura. Baina egia da ere, hitzak berak bilakabide bat izan duela, finean, amnistia kontzeptu juridiko politikoak da guretzat. Ezker abertzaleak 30 urte luzeko ibilbidea dauka. 1977ko esperientzia hor dago. Orain, egoera politikoak aldatu denean, berriro ere, egokitasun handiz mahairatu da amnistia kontzeptua. Legean ez dela jasotzen? Lehen ezta ere eta *ad hoc* sortu zuten. Auto-determinazioa ere ez da jasotzen. Beste gauza bat da, berau nola gauzatu. Zertaz ari gara amnistiari buruz hitz egiten ari garenean? Amnistiak hitz egin behar da, kontzeptuan sakondu aldera.

Sakabanaketarekin amaitzea lagungarria litzateke horretarako, noski.

Bai. Eztabaida abiatu da, baina errazagoa litzateke presoak batuta baleude, baldintzak ezberdinak lirateke. Hor dago koska. Erabakiak hartzeko orduan, presoek baldintza egokian egon beharko lukete.

Badago aurrera egitea, hortaz.

Bai. Noski, ezker abertzaleak presoak kaleratzeaz gain, beste osagai bat beharrezkoa dela esan izan du beti. Hau da, gatazka sortu duten arrazoiak gainditu behar direla. Bestela, 1977an gertatua errepikatu daiteke. Amnistia indultu soilean geratzen bada, ez badira baldintza demokratikoak garatzen gatazka politikoak jarraituko du. Hori errepikatu ez dadin, arazo politikoari heldu behar zaio. Presoak kaleratzearekin hustu egiten da arazoaren parte. Nahikoa al litzateke? Prozesuan presoan kaleratzeaz eta iheslarien bueltatzeaz gain –guztiena, eta ez parte bat itzuli gabe geratuz iraganen bezala– gatazkaren erroei heltzea funtsezkoa da, bestela, gure buruari kalte egingo genioke, guztion kalterako litzateke. ■



LUA arkitektoak
 hirigintza
 hirigintza aholkularitza
 udal planak
 urbanizazioak
 peritazioak
 balorazioak
 etxebizitza proiektuak
 birgaitzeak
 barne diseinua...

Tel 948 13 26 97
 Río Arga Kalea 28, 31014 Iruña
 lua@luark.com

¿A qué hora me lo enviáis?

Zer ordutan bidaltzen bidaliko didazue?

Itzulpen eta zuzenketa zerbitzu profesionala
 GAZTELANIA | EUSKARA | INGELESA | FRANTSESA | ALEMANA

11itzulpen
 www.11itzulpen.com

